

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Істинно кажу вам,
що хто скаже цій горі:
Двигнись і кинься у море,
та не сумніватиметься у своїм серці,
лише віруватиме,
що станеться те, що каже, —
то буде йому так.

(Мр. 11, 23)

СУМНИВАЮСЬ —
ОТЪЕ, ИЧУЮ

СТЕВ

Же якось-то давніше врізалася в пам'ять фраза митрополита Андрея Шептицького, мовляв, сумнів — це одна з основних ознак інтелігенції. Не суспільного прошарку, зрозуміло, а глобального комплексу фундаментальних якостей людини мислячої, носія культури, вінця цивілізаційних процесів. Тому недостатнім видається силогізм Рене Декарта “*cogito, ergo sum*” (“мислю, отже, існую”), який хотілось би замінити титульним формулюванням: “сумніваюсь, отже, існую”. Сумніви суть різні і розмаїті. Можна сумніватися і в дрібницях, і в основоположних речах разом із поняттями. Вібрація сумнівів — всеохопна, її амплітуда не має альфи й омеги, коло не замикається, а спіралізує в емпіреї позауявного безмежжя.

Не обов'язково бути прихильником теорій Олександра Потебні, щоб відчувати взаємозалежність мови та мислення. Людське (а яке ж бо ще) мислення відображається в мові. Зворотне дієслово “сумніватися” я зарахував би до найголовніших словесних виявів людського діяння-буття. За своєю значимістю, в нашому контексті, воно долучається до вельми поважної компанії. У старослов'янській мові виділилися чотири т.зв. *атематичні* (безсуфіксальні) дієслова, які за своєю будовою відрізнялися від усіх решта дієслів. Маю глибоку підозру, ба навіть переконання, що на цю формальну окремішність вплинуло якраз значення цих дієслів: “бити-єсмь”

(бути), “дати–дам” (дати), “ясти–ям” (їсти), “відіти–вім” (відати–знати). В українській редакції церковнослов’янської мови сюди прибилося ще дієслово “імам” (без інфінітива), адже щоб дати, не достатньо тільки бути–існувати, а треба ще щось і мати. На мою гадку, ця компанія фундаментальних дієпонять мусить доукомплектуватися словом “сумніватися”, щоб не виникало сумнівів у її фундаментальності. Я є (аз єсмь), тобто існую, їм — щоб бути, щось маю і щось даю, дещо знаю, тобто мислю, і нарешті — сумніваюсь.

Від часів Мішеля Монтеня, який для нового жанру вигадав нову вдалу назву — *спроби* (тобто *есеї*), та Френсиса Бекона, який оперативнo її “припечатав” з острівною прецизійністю, *спроботворчість* (тобто *есеїстика*) цвіте і пахне, буяє, в’яне і зацвітає знову. Живучість цього жанру полягає в його дієвості, необов’язковості та глибочезно закоріненому індивідуалізмі. А індивідуалізм, як відомо, є однією з головних ознак західної (нашої) цивілізації; і коли його помножити на дієву необов’язковість чи необов’язкову дієвість, тоді справді неминучою виявляється живучість. Я про це пишу, та зразу ж сумніваюся в написаному, передуманому, переказаному, принагідному та сокровенному. Сумніваюся навіть у тому, чи викладені думки належать мені. Безумовно, вони вийшли з моєї голови, тому певним чином і безпосередньо вони мені таки належать, проте голова людини мисливої зазвичай є таким звалищем чужих думок, що про посилення згадуєш лише занурившись у науковий стиль. Тому без якихось генеральських амбіцій я сам собі запропонував нову назву для ветхого піджанру — *сумніви*. Й одразу ж засумнівався, чи, бува, вже хтось раніше такого не вигадав.

Десь зовсім недалеко від сумніву лежить вагання. Хоча, можливо, вагання — це не найкраща і не найпочесніша риса, проте я не раз ловив себе на тому, що мені подобається вагатися. Це щось майже на грані мазохістичного псевдозадоволення, позбавленого мотивації, але доволі привабливого на якихось таємничих антисвітоглядних рівнях. Оті всілякі вагання — наче двосічний меч, який відчикрижує то користь,

ваюся, чи є зауваження із *шкільних щоденників* свідочтвами проминулої епохи. 11. Сумніваюся, чи варто трактувати справжні *відчуття* лише у площині *синхронності*. 10. Сумніваюся, чи приносить *користь бібліографія* ще комусь, окрім купки *тугих бібліофагів*. 9. Сумніваюся, чи *білінгвізм* є аж настільки *дисгармонійним*, як це може здаватися патріотам *без страху та догани*. 8. Сумніваюся, чи варто розділяти *духовне та тілесне задоволення*. 7. Сумніваюся, чи справді всі аматори алкоголю (колишні й актуальні) вже випили *свої цистерни*. 6. Сумніваюся, чи *методи самообмеження* мусять бути ортодоксальними або фанатичними. 5. Сумніваюся, чи ми *морально* готові до *євроінтеграції*. 4. Сумніваюся, чи ми *матеріально* готові до *євроінтеграції*. 3. Сумніваюся, чи зреалізується у найближчі роки наш *європейський вибір*. 2. Сумніваюся, чи можна нехтувати *кулінарією*, навіть витаючи в інтелектуальних емпіреях. 1. Сумніваюся, чи ілюзорний термін *сумніви* вже не вигадав хтось до мене.

Сумнівно, чи відображають ці довільні начебто *резюме* бодай часточки попередніх *сумнівів*. Але безсумнівно, що вони таки *сумнівні*. Стосовно ж самого формулювання *сумніви*, задекларованого ще в *першому сумніві*, то воно може належати всім. Зрештою, воно належить українській мові, в якій ми є *вірними витязями* або ж *зухвалими зубоскалами*. Зовсім нещодавно, читаючи книгу *вибраних спроб* Юрія Андруховича “Диявол ховається в сирі”, я натрапив у “Принагідній не-лекції” (усно виголошеній, до речі, ще 2001 року) на такі слова: “...все, що я маю — це мої сумніви, найчастіше спричинені неадекватним розумінням і реагуванням”. Не кожен мусить сумніватися, а я все-таки сумніваюся й далі. Хоча вже й *відсумнівався* сорок разів поспіль.

З МІСТ

1. Сумніваюсь – отже існую 5
2. Їжа, їдження, наїдки 9
3. Тільки Європа 13
4. Знову тільки Європа 19
5. Безумовно таки Європа 23
6. Методи самообмеження 27
7. Пиття. Theoria cum praxis 31
8. Задоволення: дух і тіло 37
9. Дисгармонійний білінгвізм 43
10. Користь бібліографії 47
11. Синхронність відчуттів 51
12. Шкільні щоденники 55
13. Візуальні творива 63
14. Коники покакали 69
15. Метаморфози одного знайомого 73
16. Зловити дятла 77
17. Наше Дао нас веде на пиво 81
18. Паліндромна перемога 85
19. Каварня “Монополь” 89
20. Світязь 95

21. Наварія 101
22. Лайка в мові та поезії 107
23. Номенклатор пана Базя 115
24. Розвиток, занепад і знову розвиток 119
25. Pulp fiction від Івана Франка 125
26. Підляський хронотоп 131
27. Історія письма 137
28. Лірика про поезію. Поезія про вірші 141
29. Присьмерк Франка 145
30. Homo poeticus 149
31. Охо намо попомо 153
32. Пристрасті за правописом 159
33. Пуп землі 165
34. Людські імена 169
35. Книжна мудрість 175
36. Гендер у дії 181
37. Абраксас і богомили 187
38. Епоха дилетантизму 193
39. Poeta doctus 197
40. А все-таки я сумніваюся 201